

Summary

LANGUAGE IN THE SHARED EXPERIENCE OF ANGUISH

The essay seeks to call attention to a phenomenon clearly deserving psycholinguistic and sociolinguistic examination. Its subject is the great linguistic developmental activity or rather the stylistic polyvalency which an author has felt as a horrible »difficulty of expression«, indeed as a linguistic stress due to the endangerment of his original, mother-tongue at its roots. Two writers, Florjan Lipuš and Lojze Kovačič, are considered. In the first one attention is drawn to the pressure supposedly leading to transition from Slovene to German, in the second from German to Slovene.

Marija Pirjevec

UDK 850.09»19«

Filozofska fakulteta v Trstu

PODOBA SLOVENCEV V LITERARNIH DELIH ITALIJANSKIH KNJIŽEVNIKOV XX. STOLETJA V TRSTU

V začetku prejšnjega stoletja je Dalmatinec Niccolò Tommaseo posmehljivo označil društvo *Minerva*, v katerem so se zbirali tržaški intelektualci, kot jaslice z raznimi živalmi in s kulturo kot nebolgljenim otrokom med njimi.¹ Podobno je skoraj sto let pozneje tožil Scipio Slataper v članku, ki ga je objavil v florentinski reviji *La Voce*, da Trst nima kulturne tradicije.² Prepričanje, da je mesto ob Jadranu brez posluha za lepe umetnosti, zagnano le v iskanje zaslužka in dobička, je dolgo potrjevalo dejstvo, da se cela desetletja zares ni oglasila nobena originalna osebnost, ki bi s svojim delom stopila prek lokalnih meja. Šele na prelomu stoletja je prišlo do nenadne in korenite spremembe, saj so se pojavili v italijanskih meščanskih krogih nekateri pesniki, pisatelji in esejisti nedvomnega talenta, ki so se uveljavili v domačem in v nekaj primerih celo v evropskem kulturnem prostoru. Čeprav je s smrtjo tiste generacije, ki je začela ustvarjati na začetku stoletja in katere najpomembnejši predstavniki so Svevo, Stuparich, Slataper in Saba, nekoliko ošibbel ustvarjalni zagon tržaških književnikov italijanskega jezika, pa še danes stoji tržaška literatura z ustvarjalci, kot so Fulvio Tomizza, Claudio Magris in Gillo Dorfles, v samem vrhu italijanskega kulturnega dogajanja.³

Namen pričujočega razpravljanja ni, da bi razčlenjevali razvojne stopnje, prek katerih je šlo literarno in intelektualno delo v zadnjih osmih desetletjih, ki so tako usodno razgibala zgodovino tržaškega mesta. Tu nas zanima, pa čeprav le bežno, kolikšno sled je v pisanju italijanskih avtorjev zapustil slovenski človek in njegova narodnostna ter kulturna prisotnost v prostoru, v katerega se vključuje Trst. Ne more biti namreč dvoma, da je slo-

* Sestavek je bil prebran na 11. kongresu Zveze slavističnih društev Jugoslavije 18. oktobra 1985 v Sarajevu.

¹ Carteggio Tommaseo-Viesseux (Korespondenca Tommaseo-Viesseux), str. 77.

² S. Slataper, *Scritti politici*, uredil G. Stuparich, Milan 1954, str. 11.

³ B. Maier, *Condizione della letteratura triestina del '900*, uredil E. Guagnini, Trst 1980, str. 231-237.

vensko vprašanje eno od osišč, okoli katerega se vrti celotna problematika tega mesta: od iredentizma pod staro Avstrijo do izredno napadalnega fašizma med vojnoma pa do nacionalističnih in municipalističnih gibanj in strank po drugi svetovni vojni se vse do današnjega dne vleče rdeča nit, ki bi ji lahko rekli strah pred slovensko nevarnostjo, odklanjanje priznanja, da so Slovenci sestavni del mesta in njegove kulture, prepričanje, da se je treba zapirati v nekakšno duhovno avtarkijo, ki naj bo do vsakega stika ali vpliva slovenskega sveta povsem nepropustna. Iz dihotomije, ki raste iz dejstva, da Slovenci z ene strani so, čeprav bi ne smeli biti, da je celotna političnokulturna zgodovina mesta pogojena od stvarnosti, ki bi jo večina najraje potisnila v ozadje zavesti kot nekakšno bolezen, o kateri ne smeš govoriti, nastaja v tržaški srenji velika duševna napetost, ki jo je eden najpomembnejših intelektualcev, kar jih je v zadnjih desetletjih delovalo v Trstu, beneški psihiater Basaglia že označeval kot psihopatično stanje.

Slovenska stvarnost kljub svoji izobčenosti iz kolektivne zavesti meščanskih slojev tega nadvse meščanskega mesta pa vendarle vdira v pisanje njegovih najbolj talentiranih glasnikov prav zaradi tega, ker je tako rekoč na indeksu prepovedanih tem. Kako naj namreč pisatelj, ki skuša zajeti v svoje pisanje celotni utrip družbe, v katero je postavljen, zanemarja eno od njenih komponent, pa čeprav ve, da bi bilo o njej bolj spodobno molčati? Da je to mogoče, je sicer dokazal Italo Svevo, ta nenavadni poslovnež in industrijec, ki je tako rekoč na skrivaj, skoro pod pultom, napisal vrsto pripovednih del, v katerih je na zgovoren način prikazal razkroj meščanske Evrope ob koncu stoletja in zaton njenih idealov in vrednot.⁴ Svevo je v svojih romanih z jedko ironijo sicer prekršil vsa pravila dobrega obnašanja, ki so veljala v njegovem družbenem sloju, le enega se je vestno držal: v njegovem Trstu Slovencev tako rekoč ni, njihova prisotnost in problemi, ki iz nje izvirajo, so skoraj povsem zamolčani. To daje slutiti, da njegov molk ni samo posledica nezainteresiranosti za slovensko stvarnost, temveč bolj ali manj zavestna odločitev, da se ne gre dotikati tabu teme. Ettore Schmitz, ta poitalijančeni Žid, ki se je s svojim psevdonimom razglašal za nemškega Italijana, je bil že tako preveč razklana osebnost, da bi se mu zdelo pametno in zdravo soočiti se s slovensko problematiko in kršiti še druga pravila svoje družbe, poleg tistih, ki jih je s svojim pisanjem in s svojo bivanjsko dvoličnostjo že tako obilno kršil.

Judovska skupnost v Trstu, ki je dala mestu izredno veliko tako na poslovnem kot na intelektualnem področju, ni nikdar pokazala posebnih simpatij ali pozornosti do Slovencev, ki so vztrajali v svoji drugačnosti. Tudi v poznejših desetletjih in po strahotah holokavsta ni prišlo med slovenskimi in židovskimi intelektualci v Trstu (teh zadnjih je ostalo zelo malo) do pravega dialoga: med najbolj znanimi in zanimivimi pisatelji, kar se jih je pojavilo v mestu, sta npr. Guido in Giorgio Voghera. Značilno je, da tako v romanu očeta Guida⁵ kot v številnih delih njegovega sina⁶ slovenske komponente tržaške stvarnosti – prav kakor pri Svevu – ni ali pa je potisnjena povsem na rob njunega zornega kota.

Vendar s trditvijo o miselni in psihološki pregradi med slovenskim in židovskim Trstom ne smemo pretiravati. Ni namreč mogoče mimo dejstva, da je prvi, ki je povsem jasno zastavil slovensko vprašanje in skušal prikazati, kako je treba rešiti narodnostne konflikte v mestu, prav potomec velike in bogate židovske familije – Angelo Vivante.

V svojem *Jadranskem iredentizmu*⁷ je podal tako zgovorno, pa tudi neusmiljeno sliko tržaških problemov, da je bila knjiga, ki je izšla v Firencah že leta 1912, v Trstu vse do pred kratkim neznana ali pa vsaj postavljena med dela, ki jih ni prištevati v sklop »domače zgo-

⁴ B. Maier, *Breve storia della «fortuna» di I. Svevo* v *Italo Svevo, Opere*, Milan 1964, str. 7–127.

⁵ B. Maier, *Il «Segreto» dell'Anonimo Triestino*, Scrittori triestini del '900, Trst 1968, str. 265–281.

⁶ G. Voghera, *Gli anni della psicoanalisi*, Pordenone 1980.

⁷ A. Vivante, *Irredentismo Adriatico*, Trst 1984.

dovine«. Pri tem ne gre pozabiti, da je bil Vivante socialist, ki se je razšel s svojim okoljem in si je že zaradi tega priboril intelektualno svobodo in svobodo besede, kakršno imajo pač tisti, ki so se izobčili.

Na drugačen način, predvsem na ravni psihološkega bega iz sveta meščanske urejenosti, je bil izobčenec vse svoje življenje tudi veliki tržaški pesnik Umberto Saba,⁸ z Italom Svevom gotovo najbolj markantna osebnost, kar se jih je pojavilo na tržaški literarni sceni v našem času. Kot Vivante je tudi Saba govoril o Trstu v svojih esejističnih delih (pa čeprav ne na tako izrazit način) v prid narodnostne sprave med Slovenci in Italijani, in to kljub temu da je imel Slovence v bistvu za narod brez prave kulture, za družbo v povojih, ki ji ne gre posvečati posebne pozornosti. Njegovo humanistično prepričanje, da je treba vsakršno rasno sovraštvo brezobzirno preganjati, je povzročilo v Trstu, ko ga je izpovedal na glas, val kritik in protestov, ki so rahločutnega pesnika izredno potrlji in zbegali.⁹

Poleg pesnika in pisatelja židovskega rodu, ki se hoče povsem vključiti v italijanski kulturni krog, je najti v Trstu še drug tip umetnika, ki v svojem bivanjskem jedru nosi prvine slovanskega izvora. To dejstvo ga sili, da nenehno išče za svojimi koreninami, čeprav se obenem počuti pri tem nekoliko nelagodno, kakor da bi počenjal nečedne stvari in kalil kristalno čistost svojega italijanstva. Zato mora to svoje italijanstvo poudarjati kot eksistencialno dimenzijo, ki nima samo etnične, temveč predvsem kulturno ali celo civilizatorično vsebino. Prvi in najbolj znani predstavnik tega tipa tržaškega italijanskega umetnika je Scipio Slataper, človek rimskega imena in slovanskega priimka, ki je leta 1917 kot prostovoljec v italijanski vojski padel na soški fronti in si s tem zaslužil zlato medaljo za hrabrost. V svoji knjigi *Moj kras*,¹⁰ ki je bolj kot povest osebna izpoved, Slataper sreča med sprehodom v okolici Trsta slovenskega kmeta, ki v burji in mrazu pase svoje štiri krave. V navalu rousseaujevske vzhičenosti pred dobrim divjakom si predstavlja, z višine svoje italijanske kulture (ki jo pa obenem čuti že uvelo zaradi same popolnosti), kako bo tega kmeta, tega »mongola« in »barbara« popeljal s seboj v mesto in na širna morja ter ga postavil za gospodarja nad bogastvi sveta. »Dolga leta ti že pljujejo v obraz tvoje suženjstvo, a tudi tvoja ura je prišla. Čas je, da postaneš gospodar.«¹¹

Ta slavna epizoda (slavna vsaj v Trstu) nosi v sebi biblijske odjeke, ki so jih kritiki spregledali, saj je očitno njeno sorodstvo s pripovedjo o hudobnem duhu in njegovih poskusih, da spravi Kristusa v puščavi v skušnjavo. Ker govori Slataper v svojem monologu bolj kot kraškemu kmetu Slovanu, ki ga kot krivdo in obenem kot moč sluti v sebi, je navedeni pasus zgovorna parabola tragične situacije marsikaterega tržaškega intelektualca in njegove zavesti o grehu, ki ga je pahnil iz prvinske slovenske nedolžnosti v pregnanstvo italijanske kulture. Pri tem sta zanimivi, vsaj za slovenskega opazovalca, naivnost in nevednost, s katero pisatelj opisuje in zaznava slovanski svet. Predstavlja ga v njegovih herderjanskih obrisih kot svet čistih in dobrih pastirjev, hrabrih, čeprav divjih borcev, svet Marka Kraljeviča in črnogorskih hajdukov.¹² Gre za repertoar, kakršen je bil v modi na Zahodu v času romantike in ki ga je Slataper, ne da bi se zavedal svojega anahronizma, ponavljal s samozavestjo italijanskega intelektualca. In tako je zaznati v tekstu še drugo tragiko, poleg psihološke razklanosti, o kateri smo prej govorili, tisto namreč, ki raste iz ugotovitve, da ta italijanski intelektualec, ki hoče biti Italijan prav zato, ker hoče biti in-

⁸ U. Saba, *Il Canzoniere* (1900–1954), Torino 1961.

⁹ N. Fabio, *Nova tržaška književnost in mi*, Dialogi 1975, str. 448–450.

¹⁰ S. Slataper, *Il mio Carso*, Milan 1962, str. 53–55.

¹¹ S. Slataper, n. d., str. 54.; G. Brazzoduro, *Slataperjeva protislovja*, Most 63/64, str. 152–209.

¹² S. Slataper, n. d., str. 55.

tektualec, razkrije tudi meje svoje kulture in vso njeno nemoč nasproti novim izzivom, ki sta jih v Trstu ponujala čas in prostor.

Ta nemoč je zelo očitno prisotna tudi v pisanju drugega slovanskega Italijana s tržaškega književnega Parnasa – Gianija Stuparicha.

Kot Slataper se je tudi Stuparich boril proti Avstriji na soški fronti in si tudi on priboril zlato medaljo za hrabrost. Po letu 1918 se je v Trstu skušal postaviti proti valu nacionalizma in fašizma, ki je grozil, da preplavi mesto, a je v svoji osamljenosti in krhkosti kmalu omahnil in se zatekel v nekakšno privatno izgnanstvo, iz katerega je z grozo (samo) opazoval dogajanje, ne da bi skušal nanj reagirati. V tem smislu je značilen njegov opis požiga Narodnega doma, ki so ga fašisti v središču mesta napadli in uničili julija leta 1920. Gre za enega najbolj pretresljivih dogodkov v sodobni tržaški zgodovini, saj simbolizira v svoji brutalni neposrednosti vse dotedanje narodnostne konflikte, ki so razdvajali mesto, pa tudi tiste, ki so jim sledili v poznejših desetletjih. Stuparich opisuje v knjigi spominov, kako je opazoval požig Narodnega doma in kako sta mu prizor nasilja in predvsem »grozna nemoč« gledalcev zbujala slutnjo in vizijo milijonov in milijonov bodočih nedolžnih žrtev.¹³

Leta 1941 je Stuparich po dolgem molku izdal roman z naslovom *Vrnili se bodo*, v katerem opisuje življenje tržaške iredentistične družine med prvo svetovno vojno. V tem delu govori tudi o mladi služkinji Berti, ki je prišla iz tolimskih hribov v mesto. Zgovoren je opis tega dekleta, njenega vraščanja v meščansko okolje, njene postopne akulturacije, a obenem tudi skrivnega sovraštva, ki izbruhne na dan, ko se izve, da je Italija napovedala vojno Avstriji. Stuparich nam podaja s to junakinjo že kar žanrsko sliko Slovana, kakršno je znova in znova srečati v delih tržaških pisateljev. Slovenec, posebej pa Slovenka, je v očeh teh mestnih opazovalcev vse prej kot prijetno bitje, zagorelo od sonca, brez elegancije in gestah in besedi, robato, predvsem pa nepredvidljivo v svojih reakcijah »divje živali, ki se le s težavo pusti približati«.¹⁴

Nasprotje med duševno in fizično lepoto tržaškega Italijana in grdoto tržaškega Slovence posebno izstopa v delu *Pomlad v Trstu* Piera Antonia Quarantotti Gambinija.¹⁵ Opisuje dogajanje maja 1945, ko so jugoslovanske čete osvobodile mesto in v njem ostale približno štirideset dni. Njegovo pisanje je tako simptomatično, da se ga spleča v celoti citirati: »Ti kmečki Slovenci – in to lahko ugotavljam, ker jih imam prvič nekaj stotin pred očmi: vsi so enako majhni in koščeni, umazano plavalasi in mršavi; če jih primerjaš s Tržičani, ki so visoki in ognjeviti, je videti, kot da niso zrastle tu blizu, temveč da prihajajo iz povsem drugih krajev. Ta razlika izstopa še bolj pri dekletih. Slovenke, nizke in mišičaste postave (postave toliko služkinj, čistih, poštenih in odličnih delavk in tako imenovanih »mlekaric«), so pravo nasprotje Tržičank, visokega stasu in dolgih nog.«¹⁶

V citatu omenjenega pisatelja bije v oči, poleg njegovega povsem klišejskega gledanja na Slovence, trditve, da je prvič videl na istem kupu množico Slovencev. Quarantotti Gambini se je očitno Slovencev zavedel šele, ko so le-ti postali tako glasni in močni, da jih pri najboljši volji ni bilo mogoče spregledati. V tem je omenjeni avtor, Istran po rodu, tipičen, čeprav verjetno zadnji predstavnik neke kulture, ki je bila še bolj izrazita v istrskih mestecih beneške tradicije kot v Trstu samem in ki je imela do slovenskega sveta, čeprav

¹⁴ G. Stuparich, *Ritorneranno*, Milan 1972, str. 15.

¹⁵ G. Stuparich, *Trieste nei miei ricordi*, Milan 1948, str. 66–69.

¹⁶ P. A. Quarantotti Gambini, *Primavera a Trieste*, Milan 1967.

¹⁷ P. A. Quarantotti Gambini, n. d., str. 141–142.

jo je obkrožal z vseh strani, več kot odklonilno stališče, saj ga je preprosto prezrla. Šok, ki so ga ljudje kot Quarantotti Gambini doživeli v trenutku, ko so Slovani stopili v njihovo življenje ne kot pastirji, služkinje in mlekarice, temveč kot zmagovalci, je zgovorno izpričan v njegovi memoarski knjigi *Pomlad v Trstu*.

S Quarantotti Gambinijem smo se dotaknili še tretjega tipa italijanskega pisatelja, ki ga srečamo na že tako pisanem tržaškem literarnem prizorišču. Gre za človeka iz Istre ali Dalmacije, ki se je kot begunec preselil v Trst in prinesel s sabo povsem svojevrstno izkušnjo. V primeru Splitčana Enza Bettize je Trst v resnici samo etapa na njegovi žurnalistični in politični poti, ki je dobila v zadnjih letih že evropske razsežnosti. Jasno je, da se intelektualec s svetovljansko izkušnjo Bettize ne more ujeti v zanke cenene anti-slavizma. V svojem romanu *Tržaški fantom* podaja prefinjeno, ironično, a tudi kruto sliko tržaškega mesta in njegove »dvojne duše«. ¹⁷ Pri tem je zanimivo, da so Slovani v pripovedi Bettize, od morlaške dojilje do hišnega zdravnika Janovicha, še najbolj pokončni in celoviti ljudje prav zato, ker so ostali zasidrani v svoji primarni narodnostni kulturi.

Bolj kompleksen, delno protisloven je odnos do Slovencev in Hrvatov v delih drugega slavnega begunca Istrana Fulvia Tomizze. Tomizza je avtor cele vrste romanov, ki so v veliki večini tesno povezani z njegovo življenjsko zgodbo: po vojni je dorastel v Kopru, študiral nekaj časa v Beogradu in živel v Ljubljani, odločil se je nato za prehod v Trst, se v Italiji uveljavil kot uspešen pisatelj in se končno vrnil v svojo rodno Materado, kjer po večini živi in ustvarja. Ta odisejada, ki geografsko sicer ni zelo razčlenjena, je pa izredno razgibana zaradi narodnostnih, miselnih, političnih in jezikovnih razlik, ki so natrpane v trikotniku med Ljubljano, Trstom in Materado, je narekovala Tomizzi, da je svoj odnos do Slovencev znova in znova preverjal, spreminjal in brusil. V določenem smislu bi ga lahko postavili med zakrknjeno sovražnost Quarantotti Gambinija in svetovljansko širino Enza Bettize. Tomizza se namreč v nekaterih romanih ne more povsem otresti pokroviteljskega odnosa do slovenskega človeka in njegovih stisk. Tako se dogaja, da izzvenijo tudi tista njegova dejanja, ki imajo v tržaškem okolju kar revolucionaren prizvok (na primer dramatizacija Cankarjevega Hlapca Jerneja) ¹⁸ kot milostna gesta do »male« kulture, ki si jo lahko privoščijo predstavniki »velike« kulture. Šele v zadnjem delu, posvečenem koprskemu škofu Petru Pavlu Vergeriju, njegovemu delovanju v času reformacije in stikom s Primožem Trubarjem, ¹⁹ se Tomizza reši večvrednostnega kompleksa, tako značilnega za tržaškega intelektualca takrat, ko se odloči za soočanje s slovensko ustvarjalnostjo.

Pri tem je za sklep treba ugotoviti, da je Tomizza v svojem soočanju osamljen primer. Kot je razvidno iz tega, kar smo do sedaj povedali, so tržaški pisatelji v zadnjih osemdesetih letih sicer precej pogosto omenjali Slovence v svojih delih in se spoprijemali s problemi, ki so nastajali v mestu zaradi njihove prisotnosti, toda videli so jih izključno kot drugorodce, s katerimi je bil mogoč le zelo elementaren, površinski in enosmeren odnos: v delih italijanskih piscev spadajo Slovenci po navadi v kategorijo služinčadi ali v kategorijo nasprotnikov. Šele s Tomizzo prihaja do odločilnega kvalitetenega skoka, saj Slovenci vendarle stopajo v njegovo prozo tudi s svojo zgodovinsko in kulturno razsežnostjo in postajajo tako osebk, s katerimi je mogoče razviti človeški dialog, s katerimi je mogoče navezati prijateljsko ali ljubezensko razmerje. ²⁰

¹⁷ E. Bettiza, *Il fantasma di Trieste*, Milan 1985, str. 202, 203.

¹⁸ F. Tomizza, *L'Idealista*, I. Cankar, *La forza dell'ideale*, Zvezek italijanskega stalnega gledališča Furlanije-Juljske krajine, št. 5, 1976, str. 18–37.

¹⁹ F. Tomizza, *Il male viene dal nord*, Milan, 1984.

²⁰ F. Tomizza, *L'amicizia*, Milan 1980.

Summary

PRESENTATION OF SLOVENES IN THE LITERARY WORKS OF THE TWENTIETH CENTURY ITALIAN AUTHORS FROM TRIESTE

In the first half of the present century the Italian literature exhibits a new rise, with some of its authors acquiring European dimensions. Despite this 'quality leap' it remained intimately bound to the Trieste area and its issues that, at least in part, remain one of the most significant and dramatic questions as regards the relations between the Italian national majority and the Slovene national minority.

While a considerable part of the Italian intellectuals coped with this problem by keeping it in the subconsciousness, in a kind of a very conspiratory silence, some of the outstanding authors were not avoiding it. In part because – owing to the authors' Slavonic origin – the Slovene reality was a constituent part of their existential dilemmas, and in part because obviously the more recent history of the Trieste area is fraught with the conflicting ethnical situation. The intention of the author is to present a few outstanding authors from the cultural scene of Trieste and trace how much the Slavic mentality remains contained in their work.

Franca Buttolo

UDK 886.3.09-1:929 Vodnik A.

Znanstvenoraziskovalni center SAZU v Ljubljani

ANTON VODNIK IN POVOJNA LITERARNA KRITIKA

Ob 20. obletnici pesnikove smrti

Anton Vodnik (1901–1965) sodi z zgodnejšo poezijo med najpomembnejše slovenske pesnike iz obdobja med obema vojnama, med tako imenovane religiozne ekspresioniste, ki nadaljujejo in tudi stopnjujejo strukturne značilnosti simbolizma ali poznega simbolizma. Vendar pa je Vodnik tudi eden izmed najvidnejših pesnikov, ki so pri nas objavljali liriko v prvih dvajsetih letih po vojni (1945–1965), saj je prav tedaj – razen morda v poznih dijaških in zgodnjih študentskih letih (1918–1925) – objavil največ lirskih pesmi v vseh osrednjih literarnih revijah, hkrati pa so izšle od sedmih njegovih zbirk, kolikor jih je objavil, kar štiri po vojni: *Srebrni rog* (1948), *Zlati krogi* (1952), *Glas tišine* (1959) in *Sončni mlini* (1964). Čeprav je v njih – razen v *Glasi tišine* – ponatisnil ali delno predelal več pesmi iz predvojnega časa, pomeni njegova povojna poezija tiste vrste nadaljevanje pesniškega ustvarjanja in iskanja, ki bistveno presega ponavljanje že umetniško uresničenih in uveljavljenih lirskih izhodišč njegove predvojne poezije. Presega ga zato, ker se je odprl smerem in tokovom moderne evropske poznosimbolistične poezije, nadrealističnim iskanjem v likovni umetnosti (delno pod vplivom bratranca, slikarja Staneta Gregarja), pa tudi, seveda v okvirih, ki so bili še v skladu s specifičnostjo njegovega talenta, socialno-